

BİLGİ FELSEFESİ

Epistemoloji

- Bilginin ne olduğunu ve nasıl elde edildiğini konu olarak alır.
- **BİLGİ**; suje (insan) ile obje (nesne) arasındaki karşılıklı ilişkiden çıkan bir sonuçtur.

■ Temel kavramları **suje-obje, bilgi aktları, bilginin içeriği, kaynağı, değer ve sınırı, bilginin değerine ve kaynağına ilişkin sonuçlar.**

(BİLGİ AKTLARI: İnsan zihninde bilginin oluşmasını sağlayan, suje ile obje arasındaki ilişkiyi kuran bağlar. Algılama, düşünme, anlama, açıklama gibi)

Bilgi: Özne ve bilgi nesnesi veya bilen ve bilinen arasındaki ilişki sürecinde ortaya çıkan olguya bilgi denir. Bilen, bilinen ve bilgi öğelerini ve bu süreci inceleyen felsefeye bilgi felsefesi adı verilir.

Doğruluk: Bir düşüncenin doğruluğunun, onun gerçeklikle uyuşmasından oluştuğunu ortaya koyar.

Gerçeklik: Düşünceden bağımsız olarak var olan bir durum, olgu veya nesnedir.

Anlamlılık: Bir cümlenin doğru veya yanlış değerleri alabilmesi için önce o cümlenin anlamlı olması gerekir.

Epistemolojide Temel Problemler

- Doğru bilgi olanaklı mıdır?
- Doğru bilginin kaynağı nedir?
- Doğru bilgi tek bir kaynağa mı yoksa birçok kaynağa mı bağlıdır?
- Doğru bilginin ölçütü nedir?
- Bilgiyi doğru kılan şey nedir?

İki temel görüş

1) **Dogmatikler:** Doğru bilgi olanaklıdır.

2) **Kuşkucular:** Doğru bilgi olanaklı değildir.

■ **Dogmatizm:** Öne sürülen öğreti ve ilkeleri eleştirmeden doğru olarak benimseyen ve benimsediği varsayımlardan katı bir yöntemle önermeler türeten felsefe anlayışı. Karşıtı kuşkuculuk.

BİLGİ KURAMININ TEMEL PROBLEMLERİ

1. Doğru Bilginin İmkansızlığı Problemi

Doğru bilginin imkansızlığını benimseyen filozoflara **SEPTİK** (Şüpheli), bu düşünce akımına ise **SEPTİSİZM** (Şüphelilik) denir. Bu görüşü savunan felsefe okulları ve temsilcileri: **Sofistler, Elea Ekolü** (Parmenides, Zenon, Demokritos), **Rönesans Sonrası** (Hume, Descartes)

Kuşkuculuğa Götüren Nedenler:

- 1) Günlük Deneyimler ve Duyumlar
- 2) Bilimsel Bilginin Tarihsel Gelişimi
- 3) Toplumsal ve Bireysel Görecelik
- 4) Varlığın Değişim İçinde Olması
- 5) Aklın Değişim İçinde Olması

2. Doğru Bilginin İmkani Problemi:

Doğru bilginin mümkün olduğunu kabul eden düşünürlerin yaklaşımına **dogmatizm**, bu düşünürlere de **dogmatik** denir.

- Düşünce tarihi boyunca Rasyonalizm, Empirizm, Kritisizm, Pozitivizm, Analitik felsefe, Pragmatizm, Fenomenoloji gibi düşünce akımları doğru bilginin imkaniını dogmatik bir yaklaşımla açıklamıştır

TEMEL FELSEFİ SİSTEMLER

- 1. Duyumculuk (Sensualizm):** Bilginin kaynağı duylardır. Temsilcileri, Epikürcüler, Hobbes ve Condillac'dır.
- 2. Uşçuluk (Rasyonalizm):** Bilginin kaynağı insan zihnidir. Temsilcileri, Sokrates, Platon, Aristoteles, Farabi, Descartes, Hegel'dir.
  - a) Sokrates:** İnsan bilgisinin doğuştan geldiği düşüncesindedir. Doğuştan gelen bilgiyi akıl yardımı ile edinebiliriz. Bundan dolayı filozoflar "bilgi doğurtan ebelerdir".
  - b) Platon (Eflatun):** Platonun düşüncesine göre iki evren vardır: **idealar** evreni, **nesnel** evreni. Asıl bilgi idealar evreninin bilgisidir. Bu evrenin bilgisine akıl yardımıyla ulaşabiliriz. Platon'a göre bilmek ideaları hatırlamaktır.

c) Aristoteles: Felsefi görüşlerini idealar bilgisine değil, mantığa dayandırmıştır. Ona göre bireysel (tikel) olanın bilgisi genel (tümel) olandan çıkabilir.

d) Descartes: Matematik metoduyla açık, seçik ve apaçık bilgilere ulaşabileceğini savunmuştur. Hakikate ulaşmak için akıl bir araçtır. Şüphe, düşünmenin, düşünme de var olmanın kanıtıdır. "Düşünüyorum öyleyse varım!"

e) Hegel: Ona göre, insan düşüncesini ve bilinçsiz doğayı idare eden kanun **akıl**'dır. Düşünmek ise, araştırılan ve bilgisine ulaşılmak istenen nesnenin özünü bilme etkinliğidir. Her nesnenin görüntüsünün ardında bir de "**ide**" (Geist) gizlidir. Düşünmek ve akla tam olarak güvenmek, işte bu nesnenin ardındaki ide'yi kavramaktır.

3. Deneycilik (Empirizm): Bilgiye deney yoluyla ulaşılabilir.

a) John Locke: Akılda doğuştan hiçbir Şey bulunmaz. Zihin boş bir levha (tabula rasa)dır. Bütün bilgilerimizin ve fikirlerimizin kaynağı deney ya da gözlemdir.

Bu gözlem iki Őekilde olur.

1. Dış deney (duyumlama): Duyu organlarımız aracılığı ile sağlanır.

2. İ deney (düşünme): Duyumlarımız yoluyla elde edilen izlenimlerin işlenerek önermeler biçiminde bilgiye dönüşmesidir.

b) David Hume: Bilgilerimiz algı çeşitlerine dayanır. İki biçimi vardır:

1. Fikirler ya da Düşünceler: Silik ve zayıf olan algılardır.

2. İzlenimler: Duyularla oluşan, şiddetli algılardır.

Hume'a göre, insan zihni, duyu verilerinden örülmüş bir alışkanlıklar ağıdır.

- 4. Sezgicilik (Entüisyonizm):** Temsilcisi Bergson'dur. Sezgi hayatın bilgisini kavrar ve bilir.
- 5. Olguculuk (Pozitivizm):** Temsilcisi Comte'dur. Pozitivist düşünce sistemi, ölçülebilen, görülüp anlaşılabilen verilere dayanır. Metafiziğe yer yoktur.
- 6. Faydacı görüş (Pragmatizm):** Kurucusu Amerikalı Psikolog William James'tir. Pragmatizm bir yaşam felsefesidir. Pragma, iş-eylem anlamına gelmektedir. Ona göre gerçekler, insan yaşamında işe yarayan ve faydalı şeylerdir.

7. Çözümleyici Felsefe (Analitik):

Kurucusu L. Wittgenstein. Gerçeğin bilgisine çözümlenmelerle ulaşılabilir. Felsefenin görevi, dilin mantıksal çözümleriyle uğraşmaktır.

Dilin belirlediği sınırın ötesinde kalanlar saçma'dır.

Dil, düşüncenin ve varlığın evidir.

8. İdealizm (Fikircilik): Fikir, bilgimizin konusunu oluşturur. Dış dünya ya da madde, zihnin (ideanın) bir ürünüdür.

Dış dünyayı gerçek varlık olarak kabul eden realizm'in karşıtıdır.

Temsilcileri: Elea okulu, Platon, Descartes, Hegel

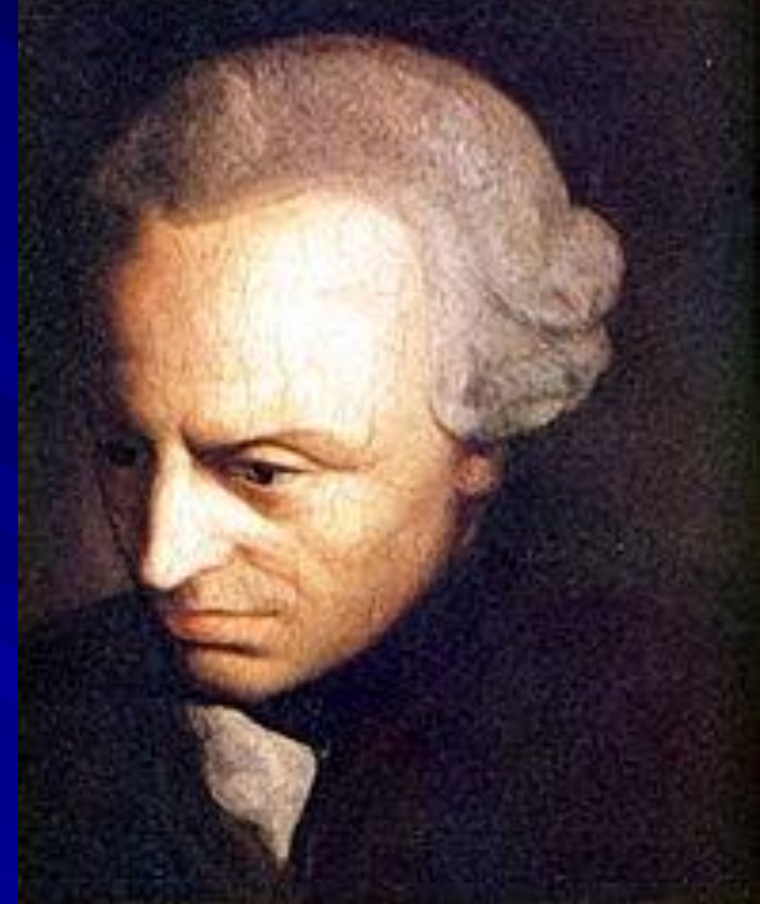
9. Görecelik-İzafilik (Rölativizm):

Bilgilerimizin bize, ölçülerimize ve duyularımıza göre değişebilir olduğunu, bizim mutlak ve gerçek bilgiye ulaşamayacağımızı, ancak fenomenleri ve onlar arasındaki ilişkileri bilebileceğimizi ileri süren felsefi akımdır.

Dogmatizme ve rasyonalizme karşıdır. Kritisizmi, septisizmi, pozitivistliği ve fenomenolojiyi içerir.

10. Eleştiricilik (Kritisizm)

Septisizmle, dogmatizmi uzlaştırmaya çalışan görüş.
Temsilcisi Immanuel Kant
(1724-1804)

- Felsefenin ilk ve temel görevi bilimi temellendirmek, daha sonra da ahlakın ve dinin rasyonelliğini savunmak olduğuna inanmıştır.
- Bu amaçla hem Descartes'ın rasyonalizminden hem de Hume'un empirizminden yararlanarak, ***transcendental epistemolojik idealizm*** olarak bilinen kendi bilgi kuramını geliştirmiştir.

20. Yüzyıl Felsefesi

- Modern toplumun bilim karşısındaki ikircikli tavrından,
- dile yönelik ilgiden,
- dünya savaşlarının yarattığı umutsuzluktan,
- toplumsal koşulların yarattığı güven bunalımı ve yabancılaşmadan etkilenmiş bir felsefedir.

1. 20. yüzyıl felsefesi insandan ve insanın inançlarından bağımsız olarak var olan bir nesnel dünyanın varoluşunu kabul eden bir felsefedir.
2. Nesnelliği yeniden yakalamaya çalışan çağdaş felsefe, aynı zamanda nesnel olarak var olan bir evrenin bilgisinin mümkün olduğunu savunur.

3. Mantık ve dil çözümlenmeleri (Frege, Russel, Wittgenstein)
4. 20. yüzyıl bilimi çerçevesinde, insan bilgisinin doğasına ilişkin radikal bir yeniden değerlendirme
5. Tanrı tarafından yaratıldığına ya da kendine özgü bir anlamı ve amacı olduğuna inanılmayan bir evrende, insanın durumunu anlama çabası (Varoluşçuluk, Post-modernizm)

Temel Konular

- Çağın siyasal olayları, kültürel ve teknolojik gelişmeler, bilimsel alandaki yeni sonuçlar,
- Bilime yönelik sorgulayıcı yaklaşımlar,
- aklın sorgulanması girişimleri,
- dile yönelik ilgi,
- özne kavramı üzerinde tartışmalar,
- yeni bir boyut kazanan bilgi sorunu,
- yabancılaşma ve iktidar sorunsalı

Önemli Akımlar

- Analitik Felsefe
- Yorumsamacılık
- Yapı-söküm
- Varoluşçuluk
- Mantıksal pozitivizm
- Nihilizm
- Fenomenoloji
- Yapısalcılık
- Eleştirel Teori

Kaynakça

M. Gökberk (1967) Felsefe Tarihi. Genişletilmiş 2. basım. Ankara Bilgi Yayınevi.

Magee, B. (2004). Felsefenin Öyküsü. Ankara: Dost.

Ferry, L. (2007). Gençler için Batı Felsefesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası

Honer, S.M. ve Hunt, T.C. (1996). Felsefeye Çağrı. (çev.H. Ünder). Ankara: İmge.

Warburton, N. (2008). Felsefeye Giriş. İstanbul: Paradigma.